

MILLIY JURNALISTIKANING PAYDO BO'LISHI VA SHAKLLANISHI

Biybisara Jartibaeva

QMU 4-bosqich talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8133447>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 30-June 2023 yil
Ma'qullandi: 05-July 2023 yil
Nashr qilindi: 11-July 2023 yil

KEY WORDS

milliy jurnalistika, jurnalistik faoliyat, ijtimoiy axborot, internet faoliyat.

ABSTRACT

Ushbu maqolada milliy jurnalistikaning paydo bo'lishi va shakllanishi, mustaqillik davrida o'zbek jurnalistikasi, jurnalistik faoliyat va uning ko'rinishlari, o'zbek jurnalistikasi tasnifi va tarkibi, jurnalistik faoliyatni tashkil qilish haqida batafsil bayon qilingan.

Jurnalistikaning paydo bolish sabablari insoniyatning dastlabki davrlariga borib taqaladi. Insonlarning bir-birlariga biron tushunchani yetkazish ehtiyoji avvalo tilning paydo bo'lishiga, so'zning vujudga kelishiga asos bo'lgan. Jurnalistikaning paydo bo'lishi sabablarini, shuningdek mavjud shart- sharoitlarni to'liq bilib olgach jahon jurnalistik taraqqiyotining muhim bosqichlari haqida fikr yuritish mumkin bo'ladi.

Jurnalistika ijtimoiy institut sifatida faoliyat yuritarkan, o'zining tub mohiyatiga ko'ra ijtimoiy axborot yig'ish, ishlash va tarqatishdek funksiyasidan tashqari, ijtimoiy fikrni takomillashtirishda aholiga xolis va haqqoniy axborot berishdek g'oyatda muhim masalani ham bajarishi kerak.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya:

Jurnalistik faoliyatning mohiyati axborot tarqatish desak xato bo'lmas kerak. Sababi axborot tarqatish so'zining asl mazmuni biron narsa haqida tushuncha berish degan ma'nodan kengroq. Axborot inson hayotida g'oyat muhim rol o'ynaydi. Uni falsafiy ma'noda moddaning yashash xususiyatlaridan asosiysi, moddalar orasidagi o'zaro munosabat, bir-biri bilan aloqa va bir-biriga ta'sir vositasi deb ta'riflashadi.

Jurnalistikaning asosiy qonuni esa, ma'lumki, ijtimoiy borliqni aks ettirish, uni bilish, tadqiq etish va jamiyatga qaytadan ta'sir qilishdir. Televideniye bu qonunlarning barchasini ado etadi. U jurnalistikaning ijtimoiy axborot yig'ish va tarqatishdek vazifasini, uning uch qirrasini bo'lmish - tasvir, tahlil va ta'sirdan iborat bo'lgan uch ijtimoiy vazifasini ham to'la bajaradi. Ya'ni, u hayotdagi voqea va hodisalarni tasvirlaydi, Shu bilan birgalikda, uni tahlil ham qiladi va hayotga ham bevosita, ham bilvosita ta'sir etadi. Jurnalistikaning bosh tamoyillari ham televideniye faoliyati uchun qonundir.

Jurnalistikaning bosh tamoyillari internet faoliyati uchun ham asosiy ahamiyatga ega. Internet - insoniyatning axborot tarqatish borasidagi buyuk kashfiyotlaridan biri ekan, u ham birinchi

navbatda insoniyatga xizmat qilmog'i, unga kerak, foydali axborotlarni yetkazib bermog'i shart. Internetning insoniyatga juda katta ko'lamda axborot yetkazib berishida umuminsoniylik tamoyili asosiy mezon bo'lishi lozim. Bugungi zamon interneti o'z faoliyatida bu talabga asosan rioya qilib kelmoqda.

Natijalar:

Jurnalistikaning asosiy tamoyillari bilvosita ta'sir qiladi Jurnalistikaning bosh tamoyillari ham televideniye faoliyati uchun qonundir. An'analarga amal qilish va yangi omillar yaratish, jamoatchilik fikrining ifodachisi bo'lish qonuniyatlari ham televideniye uchun taalluqlidir. Shu bilan birgalikda televideniye ommaviy axborot vositalarining o'ziga xos, alohida bir turidir. U o'z ijtimoiy vazifasini bajarishda, ijtimoiy hayotni aks ettirishda so'z bilan tasvir qo'shilmasiga erishadi, publitsistika bilan bir qatorda og'zaki nutq san'ati, teatr san'ati, tasvir, kino san'ati, musiqa san'ati, fotojurnalistika kabilardan keng qo'llaniladi, shu tufayli uning jozibasi, kishilarni o'ziga tortish xususiyati jurnalistikaning boshqa turlariga qaraganda ortiqroqdir.

Mustaqillikka erishgan O'zbekiston jurnalistikasida tasvir ijtimoiy vazifasi bilan bir qatorda tahlil ijtimoiy vazifasi ham tobora shakllanib bormoqda. Jurnalistikamizning tahlil ijtimoiy vazifasi ham zamonamizning eng asosiy, dolzarb masalalarini yoritishda, ommaning ongiga mustaqillik, taraqqiyot g'oyalari singdirishda faol xizmat qilmoqda. Jurnalistikamiz o'lkamizda amalga oshirilayotgan ulkan ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy, madaniy-ma'naviy o'zgarishlarni amalga oshirishda, istiqloq, rivojlanish g'oyalarni ommaga tushuntirishda, dunyo voqealarining mazmunini anglatishda keng faoliyat ko'rsatmoqda.

Muhokama:

Axborot agentliklari garchi jurnalistikaning alohida bir turi bo'lmasada, ommaviy axborot vositalarining tarkibiy qismini tashkil etadi hamda jurnalistika qonuniyatlari asosida ish ko'radi. Axborot agentliklari faoliyatida jurnalistikaning ijtimoiy vazifalaridan birinchisi, ya'ni, tasvir ijtimoiy vazifasi ustuvor bo'lib sanaladi. Shu bilan birgalikda tahlil ijtimoiy vazifasi ham ma'lum darajada amalga oshiriladi.

Ta'sir ijtimoiy vazifasi esa gazeta va jurnallarga qaraganda biroz cheklangan bo'ladi. Jurnalistikaning bosh tamoyillari ham axborot agentliklari ishida asosiy qoidalik rolini bajaradi. Axborot agentliklari ishida ayniqsa, haqqoniylik tamoyili bosh tamoyil darajasiga ko'tariladi, chunki agentliklar tomonidan tarqatilgan har qanday xabar, har bir axborot avvalo haqqoniylik talabiga to'la javob berishi lozim. Aks holda axborot agentliklari o'z ijtimoiy vazifalarini bajara olmaydi.

Jurnalistikaning asosiy tamoyillaridan yana biri - ommaviylikdir. Ommaviylik har bir jurnalistika nashrining va ommaviy axborot vositasida ko'pchilikning doimiy ishtirok etishi, uning ko'pchilik tomonidan yaxshi kutib olinishi, ommalashuvidir. Ommaviylik tamoyili umuminsoniylik, xalqchilik, milliylik va haqqoniylikning mantiqiy davomi bo'lib, yuqoridagi tamoyillarga qat'iy amal qilgan holda o'z ijtimoiy vazifalarini to'la bajara olgan jurnalistika nashri, ommaviy axborot vositasigina keng ommalashuvi, o'quvchilar, radiotinglovchilar va teletomoshabinlarga manzur bo'lishi mumkin.

Xulosa:

Xulosa o'rnida shuni aytish joizki, davlatimizda jurnalistika va ommaviy axborot vositalari ishini yaxshilash, ular faoliyatini demokratlashtirish borasida olib borilayotgan ishlar natijasida jurnalistikamizning tasvir ijtimoiy vazifasi yanad rivojlanib, rang-barang bo'lib bormoqda. Gazeta va jurnallarimiz, radio eshittirishlarimiz va teleko'rsatuvlarimiz dunyo

xabarlarini, shuningdek respublikamizda yuz berayotgan ulkan ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy va madaniy-ma'naviy o'zgarishlarni yoritib kelayotgan bo'lsada, bu borada hali kamchiliklar ham yo'q emas, ko'pgina jurnalistika nashrlari, radio eshittirishlar va teleko'rsatuvlarda bir yoqlamalik, bir xillik hollari mavjud.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Abduazimova N. A. Mustaqil O'zbekiston jurnalistikasi tarixi. T.: Davlat va jamiyat qurilishi akademiyasi, 2007.
2. Do'stmuhammad X. Jurnalistning kasb odobi muammolari: Monografiya. T.: Yangi asr avlodi, 2007.
3. Jabborov S.M. Ommaviy axborot vositalari qonunchiligi: Ma'ruzalar matni. T.: O'zMU: 2000.
4. M o'minov FA . Jurnalistika ijtimoiy institut sifatida. T.: Universitet, 2001.
5. Xudoyqulov M. Ommaviy axborot vositalari tipologiyasi: Ma'ruzalar matni. T.: O'zMU, 2000.

